

narod" (Narodni prava, Sofija, 1897, u: Ivanić, 1908), da će ih "njihov razvrat dovesti do drugog slivničkog poraza", a u ljutnji na srpske navode da se Bugari nisu sami oslobodili, govorilo se da su se "bugarski junaci kod utvrđenja Beograda, Đunisa, Zaječara i tako dalje.. borili kao lavovi, a Srbi su begali kao zečevi". Pretilo se: "imamo da kažemo Srbima, da neće biti daleko dan, kada će, pritisnuti s jedne strane od Hrvata, a s druge strane od Bugara, naći mesto samo u faktički srpskoj Šumadiji. Ovo ne smeju da zaborave Srbi, jer Bugari u Pirotu, Zaječaru, Vranju, Leskovcu i Nišu ne mogu postati Srbi. Tamo se prostirala slava naših velikih i slavni careva Simeona, Samuila, Ivana Šišmana i drugih, a srpsko ime i država postala je samo iz njihove milosti" (Vreme, Sofija, 1898, u: Ivanić, 1908).

Kao što je Bosna bila okosnica srpsko-hrvatskih odnosa i sukoba, Makedonija je to predstavljala u odnosima Srba i Bugara. U izjavi Bugarske akademije nauka iz 1913. stajalo je da se sa rezultatima nauke o etnografskom karakteru zapadne Makedonije potpuno slaže i "duboko razvijena nacionalna svest tamošnjega stanovništva; a ta je svest potpuno i isključivo bugarska". Uz tvrdnju da je "braći Srbima" palo u deo da "uđu u bugarske zemlje, u zapadnu Makedoniju" isticalo se da su od početka srpske okupacije tamo vršena "sistematska i strahovita potištanja: bugarske narodnosti, bugarskog imena, crkve i škole", a sva ta nasilja vršila su se »da bi se ubio duh u Bugara, da ne smeju pokazivati više svoju narodnu svest, već da se primoraju da se nazovu Srbima« (30. 03. 1913, u: Belić, 1913). U polemici sa srpskim autorima oko Makedonije Rizov je tvrdio da je "bugarska nacionalnost 'makedonskih Slovena' već pre toliko stoleća dokazana i priznata", da je "istorijski fakt" da su ćirilicu izumeli "makedonsko-bugarski apostoli Ćiril i Metodije, čiju uspomenu kao svetaca i civilizatora slavi samo bugarski narod. Oni su također preveli u hrišćanstvo Bugare i mnoge druge Slovene. Svi njihovi sledbenici, koji su stvorili u 9. i 10. veku staro-bugarsku literaturu, bili su Bugari". Objašnjavajući zašto su Srbi bili "najgori neprijatelji" makedonske autonomije, tvrdio je da su "bili uvereni, da bi Bugari, imajući veliku većinu u zemlji, pretvorili samostalnu Makedoniju u provinciju bugarskog obeležja", i pitao se "ne dokazuje li i ova činjenica na jasan način da su Makedonski Sloveni Bugari". Tvrdio je da su se Srbi pojavili u Makedoniji posle rata 1885. i da su njima "pripali oni Bugari" koji su spadali "među najsumnjivije elemente, jer su oni primali od srpskih konzulata u Skoplju, Bitolju i Solunu mesečne plate, da se izjasne kao Srbi", a turska vlast "koja se bojala makedonskih Bugara i htela ih oslabiti, pružila je ovim 'Srbima' potpunu zaštitu". Rizov je navodio da je "posle verolomstva" Srbije iz 1913. godine "u nameri da Bugarsku opljačkaju" postao nemoguć svaki politički razgovor između ova dva naroda, odnosno, da Bugarska ne može pregovarati sa Srbijom i odreći se svog nacionalnog ujedinjenja. Nasuprot Srbiji, "Bugarska je nesposobna da bude verolomna", ali je sposobna da ne popušta ni pred neprijateljima, "niti pred prijateljima koji je savetuju, da otkida parčad od svoga nacionalnog tela" i da ih daje Srbima, Rumunima i Grcima. Tvrdio je da je svaki Bugarin uveren »da mora konačno i neopozivo ostvariti svoje nacionalno ujedinjenje, sve kad bi bila opasnost, da pri tome propadne«, ali »Bugarska ne teži niti za kakvom supremacijom niti za tuđim teritorijama". Zaključio je: "Ja sam Makedonac, i mi Makedonci volimo svoju rođenu zemlju sa žestokom i nervoznom ljubavi siročati, koja su dugo živela u bedi i sa svojom nesretnom majkom jela suzama nakvašeni hleb. Mi smo skoro celoga života stajali u dubokoj tuzi pred okrvavljenom i iznakaženom slikom naše drage mučenice, i s toga, na njezin poklič za pomoć, letimo i branimo je sa svima silama" (Rizov, 1918).

U bugarskoj publicistici Srbi su oslikavani kao narod čija su religiozna osećanja "prividna, neiskrena i površna" jer se istovremeno "kunu u Boga, Bogorodicu i sve svece u kalendaru" i "najciničnije ih psuju". Navodilo se da u srpskim školama pri molitvi učenici moraju da ponavljaju rečenicu "ja sam pravi Srbin, ja sam pravi Srbin, ja sam pravi Srbin", da religija kod Srba ima "politički i šovinistički" smisao, da im je religioznost "krajnje šovinističkog izgleda", pa se u religioznim pesmama sreću i sledeće misli: "nebo prave, srpske boje/ u njemu sedi Srbin Bog/ oko njega anđeli Srbi". Tvrdilo se da se slično samobogotvorenje ne sreće ni kod jednog evropskog naroda, pa je srpski narod bez znanja i religije bio "za oplakivanje", da nije podsećao ni na jedan kulturni evropski već na neki "afrički narod". Zato se smatralo da su "čudne i smešne pretenzije srpskih šovinsti koji bez stida govore da je srpski narod jedan od najkulturnijih naroda ne samo na Balkanu već u celoj Evropi, da je srpski narod izabran od Boga narod, da mu je misija da civilizuje Balkan, da donese kulturu, mir i progres balkanskim narodima, i na kraju da je srpski narod prvoborac jedne rase, koja može da ima zasluge za celo čovečanstvo". Autor Tabakov se, naprotiv, pitao kako može "jedan slep za nauku i gluv za religiju narod, lišen literature, bez muzike i umetnosti, da dâ kulturu susednim narodima", i odgovarao da je i u Srbiji bilo prosvetljenih ljudi, ali su ih sprečavali "psihološki motivi" koji su proisticali iz činjenice da su srpske vođe bili "krajnje neobrazovani ljudi" pa su i narod držali "daleko od prosvete", a autoritet gradili na bogatstvu ili na fizičkoj sili.

Zanimljivo je da je uverenje o socijalnoj jednakosti u srpskom narodu i ideji jedinstva kao "aristokratskoj vertikali", koje je bilo najrasprostranjenije u delu srpske intelektualne elite, u bugarskoj publicistici prikazivano kao bugarska specifičnost i ekskluzivizam koga nema u srpskom društvu. Tako je isti autor tvrdio da je srpski seljak "istinski politički rob" koji ne primećuje svoje političko ropstvo, pa je "niže od rimskog plebejca" jer u srpskom društvu potpuno odsustvuje ideja političke i građanske jednakosti, koja je kod Bugara "osnova njihovih političkih i društvenih pogleda". Tvrdio je da kod Srba dominira ideja o nepostojanju jednakosti, i da srpski intelektualac shvata društvene odnose posredstvom ideje "intelektualnog političkog feudalizma". Sasvim je suprotna koncepcija kod Bugara, koja podrazumeva "intelektualni politički individualizam i egalitarizam", pa ideja jednakosti "dominira nad svim drugim političkim idejama, čak i nad idejama o slobodi i državi". Dok je Srbin "spreman da potčini svoje ja državi, Bugarin se uvek trudi da postavi sebe iznad države"; dok "Bugarin ne priznaje autoritete i ne voli one koji se izdižu visoko iznad opšte jednakosti, dotle Srbin priznaje autoritete i priklanja im se". Ovaj autor je, kao Velmar Janković kod Srba, stavljao reči u usta zamišljenom idealnom Srbinu i Bugarinu. "On je gazda – on zna", kaže idealni Srbin. "On je gazda, ali i ja sam gazda. On zna ali i ja znam", kaže idealni Bugarin. Zaključio je